

IZLOŽBA KNJIGE 16. I 17. STOLJEĆA IZ KNJIŽNICE FRANJEVAČKOG SAMOSTANA NAŠICE

IM 40 (3-4) 2009.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

RENATA BOŠNJAKOVIĆ □ Zavičajni muzej Našice, Našice

sl.1-3. Izložba *Knjige 16. i 17. st. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice*, Zavičajni muzej Našice, 2008.

U Našicama se sada već tradicionalno održava manifestacija *Dani franjevačke kulture*, tijekom koje se organiziraju predavanja, koncerti, izložbe i druga događanja s ciljem promicanja franjevačke kulturne baštine nastale tijekom višestoljetnog djelovanja tog reda na našem području. Uz Franjevački samostan i Ogranak Matice hrvatske Našice, jedan je od organizatora manifestacije i Zavičajni muzej Našice.

Potaknuti izložbom *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije Osijek* mr. sc. Marine Vinaj, i uz njezinu pomoć, u sklopu *Dana franjevačke kulture 2008.* godine organizirana je izložba *Knjige 16. i 17. st. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice*. Iznimno bogata franjevačka knjižnica vjerojatno je nastala tijekom druge polovice 17. st.¹ Mnogobrojni natpisi na knjigama i samostanska *Kronika* svjedoče o sustavnom prikupljanju knjiga od njezinih početaka do danas. Već 1764. godine franjevačka *Kronika* spominje knjižničara, dok je nekoliko godina kasnije nastao vjerojatno prvi popis inventara knjižnice.

Franjevačka knjižnica posjeduje izuzetno vrijednu spomeničku građu s deset inkunabula. U njoj nalazimo rijetke i izuzetno vrijedne knjige 16. st., kao i knjige otisnute u 17. st.

Velik je broj djela tiskanih tijekom 18. i 19. st. Prošlo stoljeće donijelo je za sada najveći broj knjiga, no fond knjižnice stalno se povećava.

Sređivanje fonda knjižnice počelo je 1982. godine, kada su popisane sve knjige. Iste godine Knjižnica je proglašena spomenikom kulture.² Nakon obavljene katalogizacije knjiga, za javnost je otvorena 25. travnja 1987.

Osim bogatoga i raznovrsnog fonda, jedna od najvećih vrijednosti te knjižnice jest kontinuitet njezina postojanja. Tijekom višestoljetnog prikupljanja građe postala je izuzetno vrijedan dio kulturne baštine našičkih franjevaca, ali i dio ukupnoga knjižnog fonda *Franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*, a time i samoga franjevačkog reda.

Izložba *Knjige 16. i 17. st. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice* postavljena je u izložbenom prostoru Zavičajnog muzeja Našice od 9. do 31. svibnja, a popraćena je i istoimenim katalogom. Autorica izložbe i kataloga je Renata Bošnjaković, voditeljica odjela Muzejske knjižnice Zavičajnog muzeja Našice, dok je kataložni opis knjiga napravila mr. sc. Marina Vinaj, voditeljica Odjela tiskopisa Muzeja Slavonije Osijek.

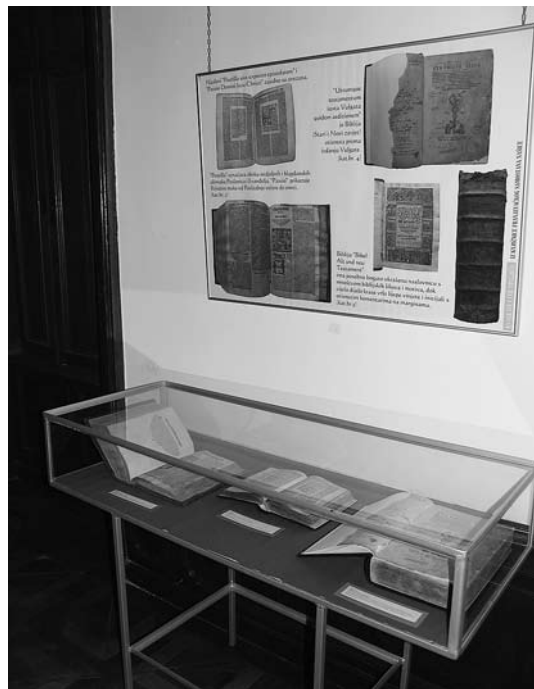
¹ Prvi zapis o postojanju knjižnice u samostanu povezuje se s *Katalogom* Ferdinanda Kaizera iz 1896. godine. Prema njemu se od 1666. godine može pratiti kontinuitet franjevačkih mjesnih poglavara našičkog samostana, pa se pretpostavlja da je tada postojala i Knjižnica.

² Drugi podatak o starosti Knjižnice jest rukopisni zapis na jednoj knjizi: *Sum ad usum conventus. S. Antonii Nassicay. Mutuatus M. V.P. Nicolao Nassicensi parochi in Válpovo p(ro) anno 1694. Januarii. die 14.*

Kako je ista ruka zapisala cijeli tekst, fra Vatroslav Frkin zaključuje da je to za sada najstarije zapisano svjedočanstvo o postojanju Knjižnice.

Frkin, Vatroslav. *Povijest knjižnice franjevačkog samostana u Našicama. II* Knjižnica franjevačkog samostana Našice: zbornik. Našice: Franjevački smostan Našice, 1988., str. 35.

² *Rješenje Regionalnog zarvoda za zaštitu spomenika kulture Osijek* od 5. listopada 1982.

Osim kataložnim opisom, knjige su u katalogu predstavljene kratkom pričom te fotografijom, a uvećanim detaljima otkrivena je dekorativna ljepota pojedinih knjiga. Kataložni opis slijedio je Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija ISBD(A), uz napomene koje su, za pojedine primjerke, zbog osebjnosti uveza, opširne i detaljne.

Za izložbu je odabrano 49 najreprezentativnijih svezaka. Knjige su postavljene u staklene vitrine, a posebnost i originalnost knjižne ilustracije i tiskarstva dočarali su tiskani plakati. Uz pomoć njih ispričana je priča o nastanku knjižnice, o tiskarstvu 16. i 17. st., o tiskarskim znakovima, o izgledu, uvezu i ilustracijama knjiga, a istaknuti su i vizualno najzanimljiviji primjerci.

Izloženi primjerci pokazali su raskošnu knjižnu ilustraciju 16. i 17. st. s baroknim naslovnica ilustriranim do sredine 16. st. najčešće drvorezom, a od kraja stoljeća bakrotiskom (bakropisom). Unutrašnjost knjiga krasi brojne vinjete i ilustracije, a početak teksta često je urešen inicijalima. Uz bogato ilustrirane tiskarske znakove, na naslovnici nalazimo rukopisne bilješke, *ex librise* i dr. Knjige su bogato uvezane u kožni uvez s tzv. slijepim tiskom (vidljiv je samo kao reljef), ali i skromno, u pergament, ili u iskorištenju stranicu rukopisne knjige.

Od 79 djela tiskanih u 16. st. za katalog i izložbu odabrano ih je 27. Zajedno s deset inkunabula, ona čine najstarije tiskopise u Franjevačkom samostanu Našice. Pisani su na latinskome, talijanskome i njemačkom jeziku. Manji broj knjiga tiskan je goticom.

S obzirom na to da su knjige vlasništvo Franjevačkog samostana, ne iznenađuje činjenica da je u knjižnici veći broj knjiga religijskog sadržaja. Uz nekoliko Biblija, u njoj nalazimo djela potrebna za pastoralno djelovanje franjevac, te djela iz srednjovjekovne kršćanske filozofije – skolastike. Naslovi svjetovnih djela otkrivaju vrlo raznovrsne teme i autore. Tu su npr. djela filozofa, pjesnika, povjesničara, astronoma, pa čak i kuhara. Najveći broj njih tiskan je u Italiji, zatim u Njemačkoj, Francuskoj, Švicarskoj, Belgiji i Češkoj.

Ukupan broj knjiga iz 17. st. iznosi 340 svezaka. Od tog su broja 22 naslova odabrana za katalog i izložbu. Knjige su pisane na latinskome, talijanskome i hrvatskom jeziku. Među odabranim djelima religijskog sadržaja iz 17. st. uz različita teološka djela, časoslove, priručnike o vjeri, katekizme i dr., zastupljena su i djela svjetovnog sadržaja, npr. djela iz prirodnih znanosti, povijesti umjetnosti, kalendari, putopisi i dr.

Izuzetnu vrijednost čini devet djela hrvatskih autora, čiji naslovi prikazuju raznovrsnost sadržaja, od onih za potrebe djelovanja franjevaca do djela za poduku i školovanje mladih pitomaca u franjevačkoj školi. Ne zna se točno kada su ta djela dospjela u knjižnicu, no u nedvojbeno su izuzetno vrijedna građa ako znamo da je u vrijeme njihova nastanka Slavonija bila pod osmanlijskom vlašću.

Pronađena su dva rječnika: prvi je *Blago jezika slovinskog* hrvatsko-talijansko-latinski rječnik autora isusovca Jakova Mikalje (1601.-1654.), a drugi je *Dictionar* autora Juraja Habelića (1609.-1678.), poznat kao prvi kajkavsko-latinski rječnik sastavljen za potrebe isusovačkog kolegija.

Izložba Knjige 16. i. 17. st. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice Zavičajni muzej Našice, 9.-31. svibnja 2008. godine

sl.4. Plakat za izložbu *Knjige 16. i 17. st. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice*

sl.5. Franjevački samostan Našice

sl.6. Knjižnica Franjevačkog samostana Našice

Franjevac Ivan Ančić (poč. 17. st. - 1685.) napisao je *Thesaurus perpetuus*, zbirku oprosta i povlastica. U Knjižnici se čuvaju dva djela hrvatskog autora Mije Radnića (1636.-1707.). I prvo – *Pogargegne izpraznosti od svijetai i drugo – Razmiscglagna pribogomiona od gliubavi Boxye* napisano je hrvatskim jezikom, mješavinom ikavice i ijekavice.

Vital Andrijašević (1634.-1688.) autor je adventskih propovijedi pisanih na talijanskom jeziku pod naslovom *Avvento Del padre fra Vitale Andriasi*. Katekizam *Nauk krstjanski bosanskog franjevca Matije Divkovića* (1563.-1631.) pisano je bosančicom (bosanicom). Autor lekcionara³ *Evagelya priko svega godiscta* je fra Ivan Bandulavić. *Opusculum vi-tae* djelo je franjevca Nikole Ogramića-Olovčića (1630.-1701.), a posvećeno je papi Inocentu XII.

Izložbom smo željeli približiti samo djelić velikog bogatstva pisane riječi koju posjeduje Franjevački samostan. Također smo željeli prikazati tiskanu knjigu u njezinim začecima. Za izradu knjiga u 16. i 17. st. bilo je potrebno mnogo više vremena i truda te neusporedivo više različitih stručnjaka nego danas, a i distribucija je bila otežana. Usprkos tome, ti primjerci imaju izuzetno lijepo dizajnirane naslovnice sa zanimljivim tiskarskim znakovima, njihovu unutrašnjost krasi razne ilustracije, vinjete i inicijali, dok pojedini primjerci imaju posebno kvalitetan uvez. Svakako zadivljuju činjenica kako su naši franjevci uspjeli prikupiti i kroz stoljeća sačuvati tako vrijednu građu. Knjižnica je neprocjenjivo bogatstvo ne samo franjevaca, nego i dijela ukupne kulturne baštine Našica.

Izložba *Knjige 16. i 17. iz knjižnice Franjevačkog samostana Našice* predstavljena je s tri plakata na izbornoj skupštini Društva knjižničara Slavonije i Baranje, održanoj 16. lipnja 2008. godine u lloku. U sklopu *Mjeseca hrvatske knjige* izložba je gostovala u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek od 21. listopada do 3. studenoga 2008. godine.

Priljeno: 6. travnja 2009.

EXHIBITION OF BOOKS OF THE 16TH AND 17TH CENTURY FROM THE LIBRARY OF THE FRANCISCAN MONASTERY IN NAŠICE

Prompted by the exhibition *Printed Works of the 16th century from the treasury of the Museum of Slavonia in Osijek* by Marina Vinaj, MSc, and with her help, as part of the Days of Franciscan Culture in 2008 an exhibition was organised: *Books of the 16th and 17th century from the Library of the Franciscan Monastery in Našice*. The extremely rich library of the Franciscans probably took shape during the second half of the 17th century. Many inscriptions on the books and the monastic Chronicle tell of the systematic collection of books ever since the foundation of the institution. As early as 1764, the Chronicle mentions a library, while a few years later the first inventory of the library was made.

The Franciscan library possesses extremely valuable heritage material with ten incunabula. In the collection, we can find rare and very valuable books of the 16th century, as well as books printed in the 17th century. A large number of works were printed in the 18th and 19th centuries. The last century brought the greatest number of books; the holdings of the library have constantly expanded.

In 1982 the holdings of the library started to be put in order, and all the books were inventoried. In the same year, the Library was proclaimed a cultural monument. After the cataloguing was completed, the library was opened to the public on April 25, 1987.